

FR. PALNAK:

Čveteronožci v našem gozdu.

III.

elja, da bi videli kaj novega in zanimivega, naravnava naše korake naprej. Dasi bi radi zavriskali od radosti v veličastnem, tajnostnem prirodnem domu, ki se zelen in košat razpenja nad nami, moramo vendar krotiti svojo radost. Zato pa previdno in tiho hodimo dalje po gozdu, da ne splašimo živali, ki bi se večinoma vse poskrile, če ugledajo kaj neznanega ali če se jim bliža človek. Zremo predsé in po tleh, kar nam prileti zviška na klobuk — oglodan smrekov češarek! Odkod pa to? A

... veverica
s smreke tam
se norca dela:
»Kumek, kam?
Če moreš, pa
ujemi me
in v torbi s sabo
vzemi me!«

Ej, kdo bi te? Sicer pa se tudi sama več ne zmeni niti za nas, niti zato, da je vrgla ogrizek ravno na naš klobuk. Sedi lepo na zadnjih nogah, košati rep zasukan navzgor, v prednjih šapicah pa že drži spet nekaj ter nosi h gobčku, da gloda in gloda.

Le stojmo prav mirno!

Saj jo komaj vidimo ob rjavem borovem deblu, vso rjavo od čopkov na ušesih pa do konca košatega repa; belino po vratu in trebuhu pa je skrila ob deblo.

Že spet je odvrгла, kar je držala s prednjima nogama; oprijela se je z dolgimi krempljci in kakor misel je šinila v vrh. Ali so nas zapazila njena živa črna očesca? Ha, že beži po deblu nizdol; zasukala se je, vrgla se na vejo — hop, hop! — s te na drugo, tretjo. Izginila nam je

izpred oči... O, ne! Glej jo, je že spet tu! Spet se je skrila in zdaj — aha! Gnezdo ima tam zgoraj v drevesnih rogovilah! Prav umetno si ga je spletla iz vejic in mahu, na spodnji strani si je napravila vhod, da je zavarošana notranjščina proti dežju. Ko bi bilo slabo vreme, bi veverice sploh ne videli. Ne prikaže se tedaj iz gnezda. Danes pa je solnce, in vse eno se je skrila vanje? E, kaj pa, če ima notri mladičke? V takem toplu, mehku gnezdecu pride do sedem mladih veveričk na svet. Prve dni so slepe, ali komaj izpregledajo in malo odrastejo, že silijo vun, kjer se po ves božji dan igrajo, skrivajo, cukajo in skačejo. V nevarnosti pa jih znosi starka vse v gnezdo na drugem drevesu; saj ima gnezd mnogo, ko pa je ves gozd njen dom.

Glej jo, je že zopet zunaj! Oho! Kaj pa je to? Čuden glas nam je prišel hipoma do ušes: veverica pišči! Strah jo je. Koga? Ni se utegnila ozreti po gnezdu, kar na drugo drevo je preskočila; zopet... in že je ni več...

Po njenih stopinjah pa jo pobira njena največja sovražnica — k u n a z l a t i c a. Tudi ta nam izgine hipoma izpred oči, a da bi mogli zreti za begunko in preganjalko, bi videli zanimiv prizor.

Veverica ve prav dobro, da ji gre za kožo; ve pa tudi, da proti svojemu sovražniku nima drugega orožja kakor svojo urnost. Zato pa se napne, kolikor se more, ter se kaže v vsej svoji gibčnosti. Zleti v vrh, se spusti od tu na tla, zbeži na drugo drevo, spusti se na tla iznova, beži po deblu, se suče okrog njega ter se tako skriva preganjalkinemu očesu. Zlatica pa je vedno za njo in v vrhu jo že skoro zaseže. Še enkrat se spusti veverica zviška na tla; tako ji zlatica ne more slediti, a pleza naglo po deblu navzdol. Veverica pa vse eno ne uide; zlatica, ki je vztrajnejša, jo preganja toliko časa, da veverica vsa upehana obnemore in se vda.

Gotovo je upehala zlatica tudi našo veverico in zdaj kje sreblje in liže njeno toplo kri. Žal nam je je, čeprav nam je delala v gozdu s svojim glodanjem le škodo.

A tudi zlatico še doleti zaslužena kazen od človeka. Če bi je ne lovil že zaradi drugega, bi jo zaradi njene kože, ki daje mehko, gosto krzno. Vse je rjavo, na grlu ima lepo rumeno liso, pod ušesi pa se vleče tanka temnorjava črta. Treba pa je, da preganja človek zlatico tudi zaradi njenega krvoločnega rokovnjaštva.

Zlatica je precej domača po naših velikih gozdih, in čim gostejši so in temnejši, tem ljubši so ji. Po drevju je urna, kakor nobena žival pri nas. Dan navadno prespi v kakem duplu ali pa v zapuščenem gnezdu divjega goloba ali veverice. Vendar ne zametuje plena tudi za svetla, čeprav se prične njeno pravo življenje s solnčnim zahodom. Tedaj pa se spusti na vsako žival, ki jo more obvladati, četudi je ta večja kakor zlatica sama.

Ne mlade srne, ne zajci, ne miši, ne ptiči — nič ni varno pred drzno tatiko. Kaj napravi z veverico, ki bi ji človek prisodil, da pri svoji gibčnosti uide ujeti, smo videli ravnokar. In da ni varen pred njo veveričin sorodnik, sivi, debeli in zaspani polh, si lahko mislimo.

Hej, saj res, polhec! Nate smo se spomnili. Kje pa si! Glej, radi bi si te ogledali, ko smo že toliko čuli o tebi. V pregovor je prišla tvoja toplota, in pravimo »topel kakor polh,« v pregovor tudi tvoje spanje, in govorimo, da »spi kakor polh.« Tako dobro že vemo zate in vendar te tako malo poznamo.

Kje si, da te vidimo?

Ej, saj vemo, kje: v kakem duplu ali v kaki luknji tičite in se tiščite skupaj po ves dan. Tam spite sivi po hrbtu, po trebuhu srebrnobeli, od gobčka pod ušesa pa temni; majhni, še ne 20 cm dolgi, ste kakor veverice, samo da nimate tako košatih repov. V svojem ždelu čakate na noč, tedaj pa se razkropite po gozdu, in vso noč bo čuti šušljanje in lomljenje vejic po drevju, vi pa se boste gostili ob mastnem želodu in žiru, ob

oglati bukvici. Tako noč na noč, vse poletje! Siti si znašate obilnih zalog v svoje skrivališče, in ko bo grelo še jesensko solnce, se že spravite k dolgem zimskemu spanju. Le časih se zbudite pozimi, tedaj pa kar zato, da praznite svoje zaloge. Oj, požrešni ste polhi! Pa le bodite, le mastite se še in redite, da bodo zadovoljni z vami polharji, da bo srečna polšja lov.

IV.

Polšja lov! Sedimo malo in počijmo se tu-le na hrastovem parobku, pa naj nam pripoveduje o njej Josip Jurčič:

— Ko se naredi mrak, se snide za vasjo mala družba polharjev. Na čelu ji je star polhar, ki so mu bile že od mladih nog polšja lov in samostrine veliko veselje. Na rami nosi ozek, iz vrbovih šibic spleten koš, poln pasti. Sicer prestavlja mož nekam počasi svoji nogi; malo besedi prihaja iz njegovih ust, toda kadar sedi ponoči v gozdu in ima okrog razstavljene pasti, takrat je zgovoren, in ne poide mu tako kmalu govorica. Že se začne delati tema, ko privede vodnik svojo družbo v globoko dolino, po eni strani zaraslo s prastarimi hrasti in gabri, po eni pa opustošeno do same praproti. Na starem pogorišču se družba ustanovi. Tukaj strese vodnik svoje samostrine iz koša na tla, razklene vsaki posebe železne klešče ter jih namaže od znotraj z gnilimi hruškami, ki si jih je nabral spotoma. Tako store tudi drugi.

Tedaj jih pouči starina: »Ti pojdi tja k razklanemu gabru, tam je gabrica polna, že oni teden sem jo ogledoval. Ti pa nastavi na vrhu, kjer je želod poln!« Spet drugemu: »Zate in za polhe, ki bodo polzeli po tvojem goltu, je obrodila žir v bukovju nad skalo. Ako pride še kateri, naj se nastavi bolj zgoraj v vrhu, jaz že ne hodim lahko daleč pobirat iz pasti, zato nastavim tod okolo.« — Tako daje povelja v svesti si svoje moči in oblasti, kakor vojvoda pred bojem.

Vsi se razidejo. Vodnik nagrabi naročaj pasti in gre tudi nastavljat. Prvo nastavi v rogovilo votlega gabra tik luknje, kamor je bila nanesla polšica velik kupček želoda, žiri in gabrice. »Tukaj je gotovo eden moj!« si prikima polhar gredé do drugega gabra. Drdraje beže polhi v dupla, kamor jih obseva polharjeva našgana treska, ali kadar trči ob deblo, poizkuša, če se bo kaj zgenilo. Ko razpostavi pasti, se vrne na mesto ter zaneti iz kresilne gobe ogenj. Kmalu se zbere vsa družba. Vsakteri prinese gredoč suhe brsti in jo vrže na ogenj, da ta veselo plapola.

In okrog ognja se prične ono veselo ponočno življenje, ki naopravlja polšjo lov še posebno mikavno. Pravljičica se vrsti za pravljico... Kako je prišel k polharju v gozd volk, mu raztrgal malho z naloavljenimi polhi ter pridno trgal, kar si je naložil mož. Kako da lovi pravi polhar le do

sv. Simona in Juda in da ne mara po tem dnevu več ne v pasti, ne v skledi ne živega, ne ubitega. To pa zato, ker mora imeti vsaka stvar kdaj svoj mir in pokoj, polh pa po sv. Simonu in Judi. Tisti večer pred njunim godom spravlja hudoba polhe skupaj ter jih žene spast.

Med pripovedovanjem pa vstaja od ognja zdaj eden, zdaj drugi, da pogleda k svojim pastem ter pomaga ujetim živalcam, ki se uvijajo, stopicajo in brcajo, da bi se ubranile, a jim nič ne pomaga. Mrtve romajo v malho polharju, ta pa nastavlja iznova.

Tako gre lov naprej do novega dne, ki prinese polharju plačilo za njegov nočni trud: polno skledo tolstih polhov, kuhanih v krompirju. —

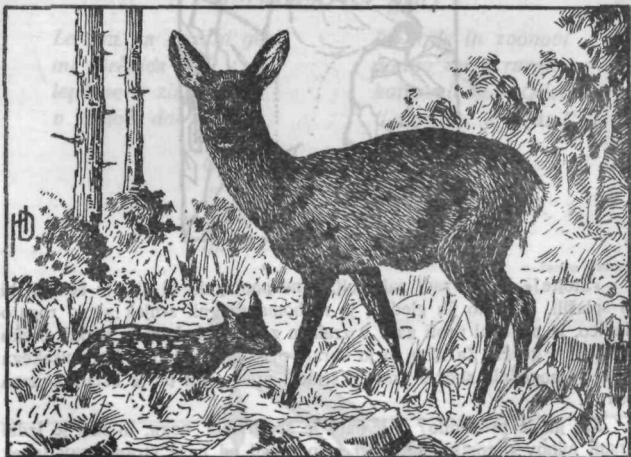
Tako pripoveduje Jurčič, mi pa smo se zamislili v jesenske noči in v polšje love ter smo skoraj pozabili, da je okrog nas vsepovsod življenje. Dvignemo se s svojega sedeža, suha veja pokne pod našimi nogami. Oglej! Tam pod drevesom iz dupline nas gleda iznad malega rilčka dvoje oči. O, je ž, je ž e k ! Kaj vidimo tudi tebe pri belem dnevu, ki si vendar predvsem ponočnjak? Le razvij spet klopko, kakor si se zvil, in spravi se v svojo luknjo k počitku! Ni se ti nas treba bati, ne storimo ti nič. Tudi psa nimamo s seboj, da bi te divje in sovražno oblajal, značiti celo izkopal ter si odnesel od tvojih bodic krvav gobec. Mi pa te poznamo, poštenjaka!

Odpravimo se naprej, v mislih pa nam ostane jež. Siromak! Pač malokatera žival v našem gozdu se prebije vse svoje življenje na tako pošten način kakor jež, in vendar se ni priljubil človeku. Res, da ga imajo časih celo po hišah, da zatira ščurke in miši, a ko je prenehala ta

nadloga, mora iz hiše tudi jež. Ponoči — pravijo — da ne da miru, ker venomer copota s svojimi širokimi podplati okolo in pa da smrdi. Rečimo, da v hiši ni ravno posebno všečen, a s tem se vendar še ne daje pravica vsakemu paglavcu, ki dobi v roke siromaka, ki so mu bodice edina obramba, da ga nese k potoku ter vrže tam v vodo, da se klopko razvije, potem ga pa pobija s kamenjem. Takega ravnanja ni prav nič treba in tudi ni pametno. Ne bomo zagovarjali ježa. Če kdaj izpije pticam jajca ali pohrusta mladiče, preudariti pa je treba, da je spravil s sveta ob vsakem jajcu po več miši in pri vsakem mladiču množino škodljivih žuželk in črvov, ogrcev, polžev, žab, kuščarjev in kač. Da, tudi kač! — Sprime se celo s strupenim gadom in ga ustrahuje. —

Ko smo tako dokazovali sami pri sebi ježevo koristnost, smo dospeli navkreber polagoma do prostorne jase na zeleni planici, in pred nami se pasejo srne. Če hočemo, da jih lahko opazujemo, jih glejmo oddaleč, pa skrijmo se za deblo, da nas ne zapazijo, in ostanimo tukaj prav tihi, da nas ne slišijo.

Lepe in ljubeznive živali so srne s svojimi vitkimi vratovi, pa z manj vitkim truplom, s kratko, prisekano glavo in skoro brez repa. Jasen in mil je pogled njihovih rjavih oči, premikajo pa se na visokih, vitkih nogah ter

stopicajo na male, ozke in ošpiljene parkeljce. Gosta rjava dlaka se gladko pritiska trupla. Srnjaka spoznamo med čveteroglavo odraslo živino že oddaleč, ker ga krasi lepo, kratko, rogovilasto rogovje. S starimi vred se pasó tudi tri mlade srnice, ki jim je dlaka še pegasta. Mirno mulijo travo, odgrizujejo tupatam tudi brst ali mladiko, mehki mah izgine v njihovem gobčku...

»Stojte!« bi jim radi zaklicali, a ne pomagalo bi nič, le še bolj bi jih splašili. Ko smo jih gledali, je mahoma dvignil srnjak svojo rogato glavico, je povohal proti nam v zrak in z enim skokom je izginil preko grmovja v goščo. Za njim so jo ubrale pravtako ročno in brez vsakega truda v mogočnih skokih srne in srnice, pred nami pa je ostala prazna jasa...

Kaj jih je prepodilo? Ali nam je spodrsnila noga, in nas je izdal srnam njihov preostri sluh? Ali je potegnil od naše strani prav lahek veter, ter so nas zavohale? Ali pa so zapazile kje v zraku kako nevarnost? Zaman ugibljemo in zaman bi jih čakali, ker so gotovo že na paši kje drugje, kjer se jim zdi varnejše. Mi pa se obrnimo proti domu, ker nam pravi solnce, da smo že dosti dolgo v gozdu.